

Recenzja pracy doktorskiej

mgr Inez Bilińskiej pt. „Poziom pozazawodowej aktywności fizycznej i wybranych właściwości morfo-funkcjonalnych młodych mężczyzn obciążonych trzymianową pracą fizyczną”, opracowanej na Wydziale Wychowania Fizycznego, Sportu i Rehabilitacji Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu.

Praca liczy 151 stron znormalizowanego tekstu wraz z aneksem, zawierającym: tabele, streszczenie, spis tabel i rycin oraz wzór kwestionariusza ankiety. Chociaż błędnie podano: wzór ankiety, która przecież jest techniką badań. Całość składa się z siedmiu części: wstępu, metodologicznych podstaw problematyki pracy, materiału i metod badawczych, wyników badań i analizy materiału, dyskusji, wniosków i wykazu piśmiennictwa. Wykaz literatury zawiera 152 pozycje, wśród których niemal połowa (64 poz.) to zagraniczne, a tylko kilka pochodzących ze stron internetowych. Pewnym mankamentem jest to, że kilkanaście pozycji jest często już zupełnie nieaktualnych, pochodzących z lat 60, 70 i 80 ubiegłego wieku. Ponadto w niektórych pozycjach brak jest pełnych danych bibliograficznych (np. poz.16,18, 28,44,96).

Praca napisana jest przejrzysto i łatwo się ją studiuje, bo jest interesująca, chociaż nie wyczerpuje wszystkich celów pracy w aspekcie teoretyczno-poznawczym, a także praktyczno-wdrożeniowym. Analizuje w sposób ogólny różne zagadnienia powiązań i związków zachodzących między pozazawodową aktywnością fizyczną, a wybranymi cechami morfo-funkcjonalnymi młodych mężczyzn wykonujących trzymianową pracę fizyczną. Dysertacja ma istotne znaczenie praktyczne, gdyż może być wykorzystana do opracowania zaleceń mających na celu poprawę „jakości życia” mężczyzn zatrudnionych w systemie trójzmianowym. Jest to istotny walor pracy, chociaż został on tylko w niewielkim stopniu zrealizowany. Praca ma charakter interdyscyplinarny, gdyż odnosi się z jednej strony do różnych elementów związanych ze stylem życia i jakością życia, a z drugiej do aktywności fizycznej młodych mężczyzn i poziomu ich różnych cech morfo-funkcjonalnych. Związki te i powiązania są bardzo złożone, gdyż oddziaływanie różnych czynników środowiskowych jest zwykle pośrednie i najczęściej grupowe (agregatowe). Oznacza to, że nie występują one w sposób samoistny i wyizolowany, a ponadto bardzo skomplikowane i wielokierunkowe są interakcje zachodzące pomiędzy strukturą i funkcją ciała - stąd też nie mogą być one rozpatrywane w układzie prostoliniowym. Tym bardziej, że na poziom rozwoju różnych cech u osób dorosłych, oprócz czynników wewnątrzustrojowych, wpływa środowisko zewnętrzne, na które składa się bardzo wiele

różnych elementów zarówno biogeograficznych (modyfikatorów naturalnych), jak i społeczno-ekonomicznych (modyfikatorów kulturowych), związanych z ich sytuacją społeczno-bytową, czy działalnością służby zdrowia, itp.

Stąd też oddzielną kwestią jest nie tylko znaczenie, ale przede wszystkim wpływ aktywności fizycznej na rozwój różnych cech morfo-funkcjonalnych u młodych mężczyzn obciążonych trzymianową pracą fizyczną. Wpływ ten w istocie rzeczy można rozpatrywać wyłącznie w badaniach eksperymentalnych, spełniających odpowiednie warunki i trwających odpowiednio długo, tzn. minimum około 6-8 tygodni. Natomiast w badaniach przekrojowych, przy niezbyt licznej grupie badawczej, nie spełniającej warunków reprezentatywności, jest to niemożliwe, gdyż przy zastosowaniu odpowiednich testów statystycznych, można w takiej sytuacji jedynie mówić o związkach między różnymi zmiennymi, czy też o tym, że jedna cecha wiąże się z drugą.

Cel pracy, a zwłaszcza problemy i hipotezy badawcze budzą wiele wątpliwości. Także materiał badawczy wydaje się niezbyt wystarczający i nie w pełni reprezentatywny. Obejmuje on 106 mężczyzn w wieku 20-42 lat, ze stażem pracy od roku do 12 lat. Co prawda w niektórych analizach brano pod uwagę podział na dwie grupy wiekowe (do 30. roku życia i powyżej 30 lat), podobnie jak w odniesieniu do stażu pracy, ale nie podano w sposób przejrzysty pełnego wykazu zmiennych, które przyjęto w pracy jako zmienne niezależne i zależne, oraz wskaźników dla tych zmiennych. Autorka podaje co prawda (str.32), że badania zostały przeprowadzone dwukrotnie w odstępie 14 dni, tj. w trzecim dniu pracy na zmianie dziennej i w podobnym czasie na zmianie nocnej. Przy czym porównania te wykorzystywano jedynie w odniesieniu do oceny różnych prób sprawności fizycznej.

Właściwie doktorantka nie podaje jaka zastosowana została metoda i techniki badań, a jedynie opisuje procedurę umożliwiającą ocenę cech somatycznych, oraz sposób obliczania i klasyfikację różnych wskaźników budowy ciała, takich jak: wsk. BMI, WHR, Rohrera, Marty, oraz powierzchni ciała. Ponadto opisany został sposób analizy składu ciała i poziomu elektrolitów w surowicy krwi, jak również pomiar wybranych sprawności motorycznych, który budzi wiele wątpliwości. Wiąże się one z tym, że na podstawie sprawności, tj. rezultatów uzyskanych w różnych próbach, mierzymy różne zdolności motoryczne. Stąd też trzeba je dokładnie nazwać, a więc podać jakie próby służyły do oceny określonych zdolności.

Mam także pewne zastrzeżenia do metod statystycznych zastosowanych do analizy zgromadzonego materiału, pochodzącego z badań diagnostycznych. Praktycznie cała statystyka sprowadza się do podania podstawowych charakterystyk liczbowych i procentowych, oraz testów oceniających istotność różnic między średnimi. Wykresy też są prawie wszystkie (za wyjątkiem dwóch) słupkowe, bądź rakowe, tzn. przedstawiające średnie arytmetyczne i odchylenia standardowe. Na wykresach słupkowych podawane są zresztą zupełnie zbytecznie wartości procentowe z dokładnością do dwóch miejsc po przecinku. Przy czym nie dość że w tabelach podawane są takie

dokładne dane procentowe, to jeszcze zupełnie niepotrzebnie, wymieniane są one z taką dokładnością po raz drugi w tekście.

Mocną stroną pracy jest dyskusja, zawarta na 24 stronach i podzielona na trzy części, w których doktorantka umiejętnie przedstawia wyniki badań różnych autorów i odnosi je w pewnym stopniu do swoich. Ponadto przedstawia różne kwestie podnoszone w pracy, które są opisywane w sposób zróżnicowany przez różnych autorów, w znacznej mierze zagranicznych. Natomiast słabą stroną pracy są wnioski, które tylko w niewielkiej części stanowią odpowiedź na pytania badawcze i potwierdzają przyjęte hipotezy. Stąd też mam kilka uwag, pytań i sugestii, na które chciałbym uzyskać odpowiedź, a mianowicie:

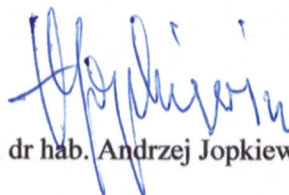
1. Autorka formułuje tylko trzy pytania badawcze, zaczynające się od partytury „czy”, a przecież ich liczba powinna być większa. Ponadto nie wystarczy zapytać o to czy, bo to jest banalne, ale w jakim stopniu, np. pozazawodowa aktywność fizyczna wiąże się z właściwościami morfo-funkcjonalnymi młodych mężczyzn. Przy czym należy dokładnie podać o jakie właściwości morfo- funkcjonalne chodzi, bo przecież jest ich wiele, a analizowane były tylko te szczegółowo opisane w rozdziale zatytułowanym: „Metody badawcze.”
2. Autorka używa określenia ogólna sprawność fizyczna (str. 40), a przecież nie ma czegoś takiego jak ogólna sprawność fizyczna, gdyż w rzeczywistości możemy mówić jedynie o poziomie różnych zdolności motorycznych, np. kondycyjnych do których zalicza się głównie siłę, szybkość i wytrzymałość, czy koordynacyjnych zdolności motorycznych (KZM), do których zalicza się przynajmniej siedem różnych przejawów tych zdolności. Ponadto wyróżnia się także zdolności adjustacyjne, czy hybrydowe, do których zalicza się gibkość i zwinność. Sprawność fizyczna ogólna jest tylko pewnym konstruktem teoretycznym, lub raczej skrótem myślowym i pewnym uogólnieniem, które w rzeczywistości nie występuje.
3. W pracy stosowany jest termin „pozazawodowa aktywność fizyczna”, który nie jest do końca zrozumiały, gdyż zwykle używa się terminu aktywność fizyczna w czasie wolnym. Taki termin jest stosowany w literaturze (ang. physical activity), w odróżnieniu od aktywności komunikacyjnej, czy aktywności fizycznej w życiu codziennym, aktywności fizycznej tygodniowej, całonocnej, itp.
4. Powszechnie uznaje się, że aktywność fizyczna prowadzi do zwiększenia sprawności i ogólnej kondycji człowieka, co przyczynia się pośrednio do lepszego samopoczucia i poprawy jakości życia człowieka. Stąd też pytanie (s.31) : Czy regularnie podejmowana pozazawodowa aktywność fizyczna, wpływa na poprawę właściwości morfo-funkcjonalnych młodych mężczyzn, obciążonych trzymianową pracą fizyczną?, jest zbyt ogólne, żeby nie powiedzieć banalne.
5. W pracy znajduje się wiele usterek i błędów dotyczących odnośników, które stosowane są zbyt rzadko, zwłaszcza gdy dotyczy to metodyki, tj. analizy składu ciała i poziomu

elektrolitów w surowicy krwi (s. 38-39), oraz pomiaru wybranych sprawności motorycznych (s. 40-41), w których podawane są opisy prób, wynikające z ich standaryzacji, które często są zupełnie nie zrozumiałe. Ponadto autorka używa określenia „wyniki normatywne”, nie wyjaśniając dokładnie o co tutaj chodzi !?

6. Szkoda, a przecież było to możliwe, że wskazówki dla pracowników obciążonych trzymianową pracą fizyczną, które podane są na końcu pracy, tylko w niewielkiej części wynikają z własnych badań, tzn. szczegółowej analizy zgromadzonego materiału, ale ogólnych wskazań i zaleceń, które powinni przestrzegać wszyscy pracownicy wykonujący taką pracę.
7. Podobne uwagi dotyczą wytycznych dla pracodawców (s. 102), stąd też trudno mówić o zrealizowaniu przez autorkę celu praktyczno-wdrożeniowego, który został wyartykułowany w celach szczegółowych pracy.

Kierując się przedstawionymi w recenzji spostrzeżeniami i uwagami krytycznymi, ale także różnymi jej zaletami stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Inez Bilińskiej pt. „Poziom pozazawodowej aktywności fizycznej i wybranych właściwości morfo-funkcjonalnych młodych mężczyzn obciążonych trzymianową pracą fizyczną”, opracowana na Wydziale Wychowania Fizycznego, Sportu i Rehabilitacji Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu, mimo różnych uwag i zastrzeżeń, odpowiada warunkom określonym w art.13 ust.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz.595 z późn. zm.). Stąd składam wniosek do Wysokiej Rady Wydziału Wychowania Fizycznego, Sportu i Rehabilitacji Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu o jej przyjęcie i dopuszczenie mgr Inez Bilińskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Zgodnie z § 6 pkt. 3 Rozporządzenia MNiSW z dnia 2.10.2014r., w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzenia czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, praca kwalifikuje doktorantkę do nadania stopnia doktora w dziedzinie nauk o kulturze fizycznej.

Prof. dr hab. Andrzej Jopkiewicz

Kielce, dn. 23.03.2015 r.